

Analiza izvoza in uvoza lesa v prvih sedmih mesecih leta 1992

Toni ĐUKIĆ*

Z nastankom države Slovenije se je zunanjetrgovinska menjava Slovenije v temeljih spremenila. S prekinitvijo gospodarskih odnosov z drugimi republikami nekdanje Jugoslavije, se je notranji trg, ki ga je naše gospodarstvo dokaj ekspanzivno obvladovalo, skrčil. Po ocenah SDK so v letu 1990 približno 25% vse prodaje in 22% vseh nakupov naša podjetja opravila v drugih republikah. Izpad teh, manj zahtevnih trgov, je treba v najkrajšem možnem času nadomestiti z izvozom na mnogo selektivnejše, tehnično in tehnološko, kakovostno, konkurenčno naravnane tuje trge. Izvozna usmeritev gospodarstva torej ni več zgolj prioriteta naloga, temveč vprašanje obstoja. Zato je oziroma naj bi bilo spodbujanje izvoza vgrajeno v gospodarsko strategijo in čim večji izvoz naj bi bila temeljna usmeritev vseh posamičnih gospodarskih področij. Za doseganje boljših učinkov pa naj bi izvažale v največji možni meri predvsem proizvode višjih stopenj obdelave. Torej naj bi surovin praviloma ne izvažali, če smo jih sposobni sami predelati.

Les je že doslej, glede na zgrajene predelovalne kapacitete, veljal za deficitarno surovino. Zato takšna usmeritev za »proizvajalce« lesa ni nova in smo jo že doslej skušali uveljavljati.

O tem, kako v novonastalih pogojih deluje tržišče lesa, zlasti kar zadeva menjavo s tujino, smo skušali ugotoviti na osnovi podatkov o izvozu in uvozu neobdelanega lesa v prvih sedmih mesecih letošnjega leta.

Pri tem se ni možno izogniti zakonski regulativi.

ZAKONODAJA

Ali nova zakonodaja ureja omenjena področja skladno z vnaprej postavljenim globalnim ciljem, ali je konsistentna, ali ustreza tudi ciljem gospodarskih subjektov je samo nekaj vprašanj, na katera bi lahko razbrali odgovore tudi iz pričujočih podatkov. Na izvozno-uvozne posle neposredno vpliva zakonodaja, ki ureja področja pridobivanje lesa, promet z lesom, davčna zakonodaja in zakonodaja na področju zunanjetrgovinske menjave; posredno pa seveda še druga temeljna zakonodaja.

Zakon o gozdovih ureja gospodarjenje z gozdovi, tudi pridobivanje gozdno lesnih sortimentov. Urejeno je enotno za družbene in zasebne gozdove predvsem z vidika ohranjanja, razvijanja in usklajevanja splošnokoristnih funkcij gozda z gospodarskimi. Hkrati ista zakonodaja ureja tudi promet z lesom. Prav določilo, da les lahko prodajajo samo gozdnogospodarske organizacije, je bilo deležno največ kritike. Vendar je ta način prodaje imel poleg pomanjkljivosti tudi svoje prednosti. Lesnopredelovalna industrija se je o nakupu surovine dogovarjala z maloštevilnimi dobavitelji. Ponudba je bila količinsko, strukturno in časovno določena. Lesne bilance, v katerih smo nadrobno opredelili potrebe predelovalne industrije in obseg blagovne proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov, smo pripravljali vsako leto posebej. Na ustrezen način je ta sistem zagotavljal tudi namensko zbiranje sredstev za financiranje splošnokoristnih funkcij gozda. Po drugi strani pa je bil sistem neustrezen, ker je pri gospodarjenju z gozdom, predvsem pri pridobivanju lesa in njegovi prodaji premalo upošteval interese zasebnih lastnikov gozdov. Hkrati pa je izključeval konkurenco ponudnikov. Novi zakon o gozdovih naj bi promet z lesom

* T. Đ., dipl. oec., Splošno združenje za gozdarstvo Slovenije, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 38, Slovenija

sprostil. Postopek za spremembo zakona traja že več kot dve leti, kar je povzročilo ogromno škodo. Določil veljavnega zakona, zlasti zasebni lastniki, ne upoštevajo, hkrati ko omejitve in obveznosti, ki jih bo določal novi zakon, še niso sprejete. Torej na področju gospodarjenja z gozdovi že predolgo traja brezpravnost, ki jo spretno izkoriščajo posredniki pri prodaji lesa. Nestrokovni posegi v gozd se kažejo v golosekih, pretirani sečnji, napačnem izboru drevja za posek, pomanjkanju vlaganj ipd. Na trgu se nenačrtnost pri gospodarjenju kaže v preveliki ponudbi posameznih gozdnih lesnih sortimentov, ki jih je čedalje težje prodati. Zaradi tega se izvoz lesa iz meseca v mesec povečuje. Žal se povečuje izvoz najkvalitetnejše hlodovine, medtem ko manj kvalitetnih gozdnih lesnih sortimentov, ki so nujni produkt dobrega gospodarjenja z gozdom, ni mogoče prodati. Za stanje na tržišču lesa je v veliki meri odgovoren zakonodajalec in strankarske zdrahe, ki onemogočajo pripravo in sprejetje strokovno utemeljenega zakona.

Sistem financiranja je po novem zastavljen tako, da se dejavnosti, ki jih je potrebno opraviti za vzdrževanje splošno koristnih funkcij gozda, plačujejo iz proračuna (čeprav novi zakon še ni sprejet, se ta določila novega zakona že uveljavljajo). Torej naj bi se v proračun stekala tudi sredstva v ta namen.

Eden izmed virov proračunskih sredstev je prometni davek. Promet z lesom je obdavčen dvakrat: prvič, ko pride na trg, mora prodajalec plačati davek od prodaje vrednosti lesa, drugič pa pri prodaji končnemu porabniku. Zaradi nekonsistentnosti zakonodaje so možne špekulacije. Po še veljavnem zakonu od lesa, pridobljenega iz družbenih gozdov, gozdno gospodarske organizacije obračunavajo t. i. biološko amortizacijo, iz katere se do uveljavitve novega zakona financirajo vlaganja v družbene gozdove. Zato se od tega lesa ne plačuje prvi prometni davek, s čimer pa prodajalec ni odvezan plačila prometnega davka, ko les proda končnemu porabniku, ali plačila izvozne takse v primeru, če ta les izvažajo. Zaradi neenotnega tolmačenja davčne zakonodaje to zmedo in davčno nedisciplino nekateri izkoriščajo, se na ta način izognejo

davkom, prodajajo ceneje in ustvarjajo neupravičen dobiček.

Zakona, ki ureja zunanjetrgovinsko menjavo, Slovenija še ni sprejela, temveč uporablja dopolnjen in spremenjen jugoslovanski zakon, posamezna področja pa ureja z odloki. Jugoslovanski zakon o zunanjetrgovinski menjavi je »za zaščito domače proizvodnje in za uresničevanje planiranega razvoja« omejil izvoz lesa z uvedbo izvoznih kontingentov. Poleg tega, da so se prodajalci lesa (GG) morali dogovoriti o razdelitvi kontingentov, so morali pridobiti tudi mnenje lokalne predelovalne industrije. Z Odlokom o razvrstitvi blaga v oblike izvoza in uvoza (Uradni list RS, št. 15/92) je izvoz in uvoz lesa carine prost. Vendar sta bila pred tem sprejeta dva odloka, s katerima so uvedli najprej izvozno takso za drva in nekatere vrste hlodovine, ki so jo pozneje razširili na vse vrste neobdelanega lesa. Izvozna taksa je uvedena zaradi motenj na domačem trgu in naj bi veljala, dokler motnje trajajo. Da ta taksa dejansko nima posebnega fiskalnega učinka, kažejo podatki o sredstvih, zbranih na ta način. Ocenjujemo, da se je od izvoza v letošnjih sedmih mesecih v proračun steklo okoli 1,318.000 USD. Prav tako se z odlokom »o blagu, za katerega se plačuje posebna davščina za izravnavo davčne obremenitve« uvaja izvozna davščina za vse vrste neobdelanega lesa. V primerjavi s prejšnjo, ki je 10 ali 15%, odvisno od vrste lesa, je ta le enoodstotna. Na račun te davščine je bilo zbranih okoli 37.000 dolarjev. Tudi veljavnost tega odloka je omejena, in sicer na leto 1992. Prav ti odloki, predvsem odloka o izvozni taksi, pa povzročajo številne spore med zagovorniki (lesno predelovalna industrija), ki trjajo, da se taksa poveča ali izvoz celo prepove, in nasprotniki (GG), ki menijo, da je v času, ko domači porabniki ne kupujejo, predvsem pa redno ne plačujejo lesa, tak odluk neustrezen. Oboji se strinjajo, da je potrebno preprečiti anarhijo in brezzakonje, ki vlada na tem področju.

Očitno je, da zakonodaja ni ustvarila pogojev, ki bi omogočali (zahtevali) spoštovanje ciljev, ki jih je zastavila ekonomska politika. Nasprotno, spodbuja nestalne razmere pri pridobivanju lesa, škodo v gozdo-

vih, zmedo pri prometu z lesom ter špekulacije in zaslužkarstvo pri prodaji lesa. Od tega nima koristi niti lastnik gozda niti proizvajalec ne predelovalec lesa in ne država. Korist imata posrednik in tuji kupec. Da je temu tako, pričajo tudi podatki o izvozu in uvozu lesa, zbrani za sedem mesecev letošnjega leta. Iz teh smo ugotavljali:

- koliko gozdnih lesnih sortimentov izvažamo in uvažamo;
- katere vrste lesa (strukturo izvoza in uvoza);
- kdo izvažata in kdo uvažata;
- po kakšni ceni (za kakšno vrednost gre);
- pri čemer smo se omejili le na neobdelan les.

KOLIKO IZVAŽAMO IN KOLIKO UVAŽAMO

Les je eno redkih naravnih bogastev naše države, ki je ob pravilnem gospodarjenju z gozdom obnovljivo. Zato je razumljivo, da imamo že od nekdaj razvito lesno obrt in pozneje lesno predelovalno industrijo. Ta je zaradi svoje tradicije sposobna kakovostno predelovati les in konkurenčno nastopati na tujih trgih. Vendar je za razmere, ki jih omejujejo proizvodne sposobnosti naših gozdov za domačo surovino predimenzionirana. V času, ko je bila proizvodnja in prodaja (bolje: distribucija) gozdnih lesnih sortimentov dokaj stabilna, ko smo še načrtovali lesno bilančna razmerja, so bila ta takšna, kot jih kaže preglednica 1.

V obdobju 1981–1985 naj bi potrebe po lesu pokrivali s surovino iz Slovenije 76%, iz drugih republik 13% in iz uvoza 11%. Dejansko smo v letu 1990 z domačo surovino (gozdnimi lesnimi sortimenti in lesnimi ostanki) pokrivali 76%, z uvozom iz drugih republik 16% in iz tujine 8% potreb.

Takšni lesni bilanci sta bili podrejena promet z lesom in izvoz. Oboje je bilo izpeljano prek GG, četudi so ti samo del lesa izvozili neposredno, drugo pa prek specializiranih posrednikov (trgovine).

V času od leta 1990 dalje so se razmere proizvodnje, prodaje in predelave lesa bistveno spremenile. Od dotedanje pridob-

Preglednica 1: Poraba lesne surovine (v 000 m³)

	Letno povpreč. 1981–1985 načrtovano	Leto 1990 dejansko
Skupaj	3920	3164
od tega:		
iglavci	2376	1946
listavci	1544	1218
od tega:		
– za mehansko predelavo	1694	1260
– za celulozo		
in lesovino	957	947
za plošče	716	526
– tehnični les		
za druge namene	298	237
– za drva	255	194

Vir: SIS za gozdarstvo Slovenije.

ljene količine lesa iz zasebnih in družbenih gozdov, namenjene prodaji, ki se je gibala na leto v povprečju od 2,680.000 m³ (1985) do 2,419.000 m³ (1986–1990), se je ta znižala na 1,878.000 m³ (1990) oziroma na 1,480.000 m³ (1991)¹. V tem času se je zlasti razmahnila neevidentirana prodaja lesa iz zasebnega sektorja – mimo gozdno-gospodarskih podjetij.

Kako so se spreminjala lesnobilančna razmerja, ne vemo, ker nihče več ne načrtuje potreb lesno predelovalne industrije, čeravno so se te bistveno spremenile. Domnevamo, da so se znižale, saj je izpad trgov bivše Jugoslavije močno prizadel tako pohištvno kot papirno industrijo.

Da gre za bistveno zmanjšanje domače predelave, sklepamo tudi iz obsega izvoza in uvoza lesa. Iz zbranih podatkov ne zasledimo, da smo v času od osamosvojitve uvažali les iz drugih republik. Torej za domačo predelavo primanjkuje najmanj 13% lesa. Namesto, da bi se za ta del zmanjšal izvoz lesa, se ta že nekaj let sicer počasi, a vztrajno povečuje.

Po podatkih gozdnogospodarskih podjetij se je od leta 1985 povečeval, kot kaže preglednica 2.

Čeprav je v zadnjih dveh letih količinsko izvoz GG skupno padel, je njegov delež zaradi bistveno znižane proizvodnje v družbenih gozdovih in evidentirane blagovne

¹ Podatki: SIS za gozdarstvo Slovenije.

Preglednica 2: Izvoz lesa

							(v m ³)
1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	I-VII 92
49.144	67.053	95.904	114.150	134.753	(114.700)	112.436	103.338

je pomenil odstoten delež od blagovne proizvodnje:

Delež v blagovni proizvodnji (v %)							
1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	I-VII 92
1,8	2,6	3,7	4,5	5,4	6,1	7,6	11,7

proizvodnje zasebnega sektorja v neneh- nem porastu.

Izvoz gozdnih gospodarstev, posreden in neposreden, je samo del izvoza neobdelanega lesa. Četudi imamo podatke o skupnem izvozu lesa le za tri zadnja leta, sledijo iz njih zanimive ugotovitve:

Leto	Skupni izvoz lesa v m ³	Delež GG v skupnem izvozu v %
1989	350.315	38,5 %
1990	284.974	40,2 %
1991	312.996	35,9 %
I-VII 92	172.400	59,0 %

Izvoz lesa se je v teh letih gibal med 285.000 m³ in 350.000 m³ ne glede na obseg blagovne proizvodnje gozdnogospodarskih organizacij. Torej je izvoz 172.400 m³ v letošnjih sedmih mesecih popolnoma normalen, saj bi se pri nespremenjeni mesečni dinamiki do konca leta povzpela na okoli 296.000 m³. Nenormalen je izrazito visok delež izvoza GG. Domnevno je bil ta delež tudi v preteklosti višji, le da je šlo za posredne oblike izvoza (denimo kompenzacijski posli).

Od skupnega letošnjega sedemmesečnega izvoza lesa so 60 % ali 103.300 m³ izvozila GG, in to 33 % neposredno sama, drugo prek izvoznikov. Razlika ali najmanj 40 % izvoženega lesa ni les iz družbenih gozdov, s katerimi gospodarijo GG, niti ni les zasebnih lastnikov, ki so ga ti prodali GG. Iz tega sledi, da je bil precejšen del neevidentirane proizvodnje lesa namenjen izvozu. Če ti podatki držijo in če je tudi v preteklosti enak delež izvoza odpadel na »negozdarski« les, potem je šlo za les, ki se je na našem trgu pojavil od drugod (morda iz drugih republik). Z izvozom lesa predvsem iz zasebnih gozdov potemtakem nadomeščamo nekdanji reeksport. Če takšne predpostavke držijo, česar pa iz podat-

kov ni možno ugotoviti, potem gre letos v resnici za povečan izvoz domačega lesa.

V istem času je uvoz lesa znašal 134.200 m³. Ker za pretekla leta nimamo podatkov o uvozu, tudi ne vemo, ali so to večje, manjše ali normalne količine. Če sklepamo iz bilančnih razmerij za pretekla leta, naj bi z lastno blagovno proizvodnjo pokrivali 59 % potreb, drugo iz lesnih ostankov (12 %) in iz tujine. Uvožena količina se približno ujema s takšnim razmerjem (okoli 131.000 m³). Torej ne drži ugotovitev, da uvažamo precej več lesa kot nekoč.

KAJ IZVAŽAMO IN KAJ UVAŽAMO?

Res je, da je izvoz za 29 % večji od uvoza in bi bilo bolj smotno uvoz nadomestiti z izvozom, če bi to bilo možno. Vendar se izvoz in uvoz lesa po strukturi precej razlikujeta med seboj. Najpopolnejša in najzanesljivejša evidenca zunanje trgovinske menjave je tista, ki temelji na carinskih deklaracijah. Brez te blago ne more prek meje. Blago je razvrščeno po tarifnih skupinah. Neobdelan les v dve skupini: 4401 drva in 4403 neobdelan les. Slednja se deli še na podskupine tako, da se dobijo podatki za 14 vrst lesa.

Od 172.400 m³ lesa², ki smo ga v tem obdobju izvozili, je 76 % hlodovine. Največ je bukove (62.654 m³) in hlodovine iglavcev (54.093 m³). Poleg tega so količinsko pomembna še drva (33.150 m³). Druga hlodovina in celulozni les skupaj pomenijo v izvozu le 13,1 %. Struktura izvoza ni skladna načelu, naj izvažamo manj vreden les, kakovostnega naj predela naša industrija (preglednica 3).

² V različnih tabelah pri skupnih količinah izvoza in uvoza prihaja do manjših razlik zaradi zaokroževanja.

Preglednica 3: Struktura izvoza in uvoza po vrstah lesa

Tekoč. št.	Tarifna št.	Vrsta lesa	Izvoz			Uvoz		
			skupaj	družb. podj.	zas. podj.	skupaj	druž. podj.	zas. podj.
			količine v m ³					
1	2	3	4 = (5 + 6)	5	6	7 = (8 + 9)	8	9
1	4401	DRVA	33.150	19.890	13.260	54.978	54.978	0
2	440320201	HLODI IGLAVCEV	54.093	39.877	14.216	0	0	0
3	440320309	CELULOZNI IGLAVCEV	2.213	881	1333	44.519	44.519	0
4	440391109	HLODI HRASTOVI	1.020	813	207	516	516	0
5	440391206	CELULOZNI HRASTOV	0	0	0	4264	4264	0
6	440392105	HLODI BUKOVI	62.654	51.606	11.047	816	816	0
7	440392202	CELULOZNI BUKOV	2.518	1.388	1.130	8.806	8.806	0
8	440399118	HLODI DR. TRD. LIST.	9.188	7.107	2.081	536	536	0
9	440399207	CELULOZNI DR. TRD. LIST.	295	295	0	1.272	1.208	64
10	440399304	HLODI TOPOLA	453	388	64	2.579	2.579	0
11	440399401	CELULOZNI TOPOLOV	0	0	0	97	97	0
12	440399509	HLODI DR. MEH. LIST.	1.308	844	464	5.197	5.197	0
13	440399606	CELULOZNI DR. MEH. LIST.	0	0	0	9.016	9.016	0
14	440399703	HLODI EKSOT. LIST.	0	0	0	814	814	0
15	440399908	DRUGO	5.539	5.512	28	758	758	0
	SKUPAJ		172.430	128.601	43.829	134.169	134.105	64

Preglednica 4: Regionalna usmeritev izvoza in uvoza lesa

Tekoč. št.	Vrsta lesa	Skupaj		Avstrija		Italija		Madžarska		Nemčija		Ostali	
		izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz
		količine v m ³											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	DRVA	33.149	54.978	4.145	51.557	29.004	40	0	3.381	0	0	0	0
2	HLODI IGLAVCEV	54.093	0	42.377	0	11.016	0	644	0	0	0	56	0
3	CELULOZNI IGLAVCEV	2.214	44.519	1.643	43.924	571	0	0	107	0	0	0	488
4	HLODI HRASTOVI	1.020	516	72	76	948	130	0	275	0	0	0	35
5	CELULOZNI HRASTOV	0	4.265	0	212	0	308	0	1.781	0	0	0	1.964
6	HLODI BUKOVI	62.653	816	373	0	62.134	268	0	548	146	0	0	0
7	CELULOZNI BUKOV	2.518	8.806	0	945	2.518	0	0	683	0	5.961	0	1.217
8	HLODI DR. TRD. LIST.	9.182	535	224	0	8.920	96	0	279	38	102	0	58
9	CELULOZNI DR. TRD. LIST.	295	1.272	0	0	295	0	0	1.272	0	0	0	0
10	HLODI TOPOLA	452	2.579	0	573	430	0	0	2.006	22	0	0	0
11	CELULOZNI TOPOLOV	0	97	0	0	0	0	0	97	0	0	0	0
12	HLODI DR. MEH. LIST.	1.306	5.197	0	248	1.306	313	0	4.636	0	0	0	0
13	CELULOZNI DR. MEH. LIST.	0	6.485	0	0	0	71	0	6.414	0	0	0	0
14	HLODI EKSOT. LIST.	0	3.345	0	0	0	814	0	0	0	0	0	2.531
15	DRUGO	5.530	758	0	126	5.468	0	0	214	62	418	0	0
		172.412	134.168	48.834	97.661	122.610	2.040	644	21.693	268	6.481	56	6.293

Ob tem bi lahko pritrdili zagovornikom zahteve, da je potrebno izvoz omejiti. Toda na kakšen način, kdaj in za katere sortimente, pa je strokovno vprašanje, ki bi mu morali posvetiti mnogo več pozornosti in razumevanja, kot ga je trenutno v neargumentiranih polemikah.

Struktura gozdnih lesnih sortimentov, ki jih uvažamo, je drugačna: drva in celulozni les pomenita 92% vsega uvoza. Predvsem drva (41%) in celulozni les iglavcev (33%) sta tipično uvozno blago. Drugi gozdni lesni sortimenti so manj pomembni: hlodovine je 8%. Ker spadajo med drva tudi žagovina in lesni odpadki, pomeni, da praktično 90% vsega lesa uvažamo za potrebe celulozne industrije. Zašto je težko govoriti o tem, da bi uvoz lahko nadomestili z nepotrebnim izvozom, saj izvažamo relativno majhne količine lesa za celulozo in uvažamo prav tako majhne količine hlodovine. Še podrobnejša členitev lesa bi bržkone pokazala, da gre, denimo, pri uvozu hlodovine za specialne vrste lesa, ki jih na domačem trgu ni.

KAM IZVAŽAMO IN OD KOD UVAŽAMO?

Naši zunanjetrgovinski partnerji niso številni, le osem jih je, pri čemer v tej menjavi ni udeležena nobena od republik bivše Jugoslavije. Nesporno sta naša največja partnerja Italija in Avstrija. V ti dve deželi izvažamo skupaj 99,4% vsega lesa; v Italijo 71%, v Avstrijo 28%. Za uvoz lesa je Italija nepomemben partner, medtem ko iz Avstrije uvažamo 73% vsega lesa (preglednica 4).

Vendar sta Italija in Avstrija povsem različna partnerja: Italija, pretežni uvoznik, potrebuje vse vrste lesa, zadovolji pa se tudi z manj kakovostnimi vrstami (drva). Avstrija, z lesno surovino bogata dežela, je pretežni izvoznik lastnega lesa ali lesa tujega izvora. Izvažajo predvsem celulozni les iglavcev, uvažajo pa praktično le hlodovino iglavcev. Bistvene so tudi razlike v ceni, kot bodo pokazali podatki.

V druge dežele (Madžarska, Nemčija) izvažamo le izjemoma. Pač pa nekaj lesa uvažamo iz teh dežel: iz Madžarske (16%), Nemčije (5%), bivše SZ (3%), medtem ko je uvoz iz drugih dežel prej slučaj kot

pravilo (Italija, Češkoslovaška, ZDA, Liechtenstein).

Struktura izvoza po njegovi regionalni usmerjenosti pokaže, da smo vseh vrst lesa največ izvozili v Italijo: drv (87%), hlodovine (65,8%) in celuloznega lesa (67,3%). Uvozili pa smo: drva največ (93,8%) iz Avstrije, celuloznega lesa iz Avstrije (66,3%) in hlodovine iz Madžarske (74%).

KDO SO IZVOZNIKI IN UVOZNIKI?

Zelo primerno vprašanje tega trenutka je, kdo vse se ukvarja z izvozom in uvozom lesa in iz kakšnih nagibov. V razmerah, ko je bil (donedavno) izvoz lesa omejen in posebej nadzorovan, je bilo na ta vprašanja mnogo lažje odgovoriti pri majhnem številu podjetij. Primerno je bilo, da so se z izvozom ukvarjala le GG in specializirana trgovska podjetja, da zasebnih izvoznikov ni bilo. Zdaj ugotavljamo, da se s temi posli ukvarja 42 družbenih in kar 81 zasebnih podjetij. Predvsem je izvoz lesa razpršen: v sedmih mesecih je bilo med izvozniki 27 družbenih in 80 zasebnih podjetij. Uvoz je precej bolj zgoščen: med uvozniki je bilo 18 družbenih in le eno zasebno podjetje.

Kljub tolikšni številčnosti so zasebna podjetja opravila le 14% vsega prometa s tujino. Toda delež izvoza je bistveno večji, saj so dobro četrtino vsega izvoza opravila zasebna podjetja; torej v izvozu njihov delež nikakor ni zanemarljiv, nasprotno, postali so pomemben izvoznik lesa (preglednica 5).

Da je med družbenimi in zasebnimi podjetji bistvena razlika v načinu trgovanja, kaže pogostost pojavljanja na tujih trgih. Med družbenimi podjetji je le slaba tretjina takšnih, ki so se samo enkrat pojavila na tržišču, med zasebnimi pa je kar 67% takšnih podjetij.

In kakšna so podjetja, ki se s tem poslom ukvarjajo? Od skupnega prometa, ki so ga opravila družbena podjetja, so imela največji delež trgovska podjetja (54%), sledi industrija (31%), gozdarstvo (13%) in kmetijstvo (manj kot 2%). Nekoliko drugačna je struktura pri ločeni obravnavi izvoza in uvoza.

Preglednica 5: Izvozniki in uvozniki po dejavnosti podjetja

Dejavnost podjetja	Skupaj		Zas. podjetja		Druž. podjetja	
	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz
	količine v m ³					
1	2 = (4 + 6)	3 = (5 + 7)	4	5	6	7
INDUSTRIJA	14.389	81.414	13.232	0	1.157	81.414
KMETIJSTVO	3.835	0	0	0	3.835	0
GOZDARSTVO	35.564	0	1.333	0	34.231	0
PROMET	231	0	231	0	0	0
TRGOVINA	109.097	52.667	20.443	0	88.654	52.667
OBRT	506	0	506	0	0	0
GOSTINSTVO	537	0	537	0	0	0
POSL. STORITVE	7.851	87	7.133	64	718	23
SKUPAJ	172.010	134.168	43.415	64	128.595	134.105

Med izvozniki je imela daleč največji delež trgovina (69%), sledi ji gozdarstvo (27%), kmetijstvo (3%) in z manj kot enim odstotkom industrija. Uvažata pa izključno industrija (61%) in trgovina (39%). To glede na strukturo uvoza, vsaj kar zadeva industrijo ni presenetljivo, saj uvažata pretežno za lastne potrebe: celulozni les in nekaj hlodovine, trgovina pa pretežno drva in malenkost hlodovine.

Gozdarstvo je udeleženo z majhnimi deleži. Po podatkih gozdno gospodarskih podjetij je v deležih gozdarstva zajet samo neposredni izvoz, to je le dobra tretjina vsega izvoza GG. Pretežni del so gozdarska podjetja izvozila prek družbenih trgovskih podjetij (vendar tudi zasebna podjetja niso izjema).

Mnogo bolj pisana je struktura zasebnih podjetij. Gre za izvoznike, kajti uvozilo je eno samo podjetje, in to enkrat. Med njimi so trgovska podjetja, ki so izvozila kar 47% vsega izvoza, proizvodna podjetja (njihov delež je 31% skupnega izvoza), podjetja, ki se ukvarjajo s finančnimi, tehničnimi in poslovnimi storitvami (16%), obrtna podjetja (1%), gostinska podjetja (1%) in prometna podjetja (0,5%). Očitno je med zasebnimi podjetji veliko takšnih, ki v svoji dejavnosti nimajo natančneje določene vrste opravil, s katerimi se dejansko ukvarjajo. Prodaja lesa je le eden od številnih poslov s trenutno dobrim zaslužkom. Številni zasebniki med njimi so se pojavili na tržišču le enkrat, z relativno majhnimi količinami lesa. Denimo, sedem je takšnih, ki so prodali manj kot 8 m³ lesa. Ta prodaja je lahko le naključna in vprašanje je, če je

v interesu tako države kot lastnikov gozdov, da na zahtevnih tujih trgih nastopajo izvozniki tega tipa. Verjetno bi kazalo tudi podrobneje pogledati, kako prodaja zasebnih podjetij v resnici poteka: kje kupujejo les, kdo ga prodaja, kdo je prevoznik, kako plačujejo davke in takse. Večina prodaje je nedvomno opravljena korektno, preprečiti pa bi morali vsako možnost vstopa tujcev v naše gozdove, če se to v resnici dogaja.

Po strukturi lesa, ki ga izvažajo, med zasebnimi in družbenimi podjetji ni bistvene razlike (preglednica 6).

Preglednica 6: Izvoz – strukturni deleži (v %)

Vrsta lesa	Družbena podjetja	Zasebna podjetja
drva	15,5	30,2
hlodovina	78,3	64,1
celulozni les	2,0	5,6
drugo	4,3	0,1
skupaj	100,0	100,0

PO KAKŠNI CENI IZVAŽAMO IN UVAŽAMO

Nedvomno je precej dejavnikov, ki spodbujajo predvsem izvoz, manj uvoz. Eden izmed njih je zagotovljena cena.

Predvsem je potrebno opozoriti, da podatki o vrednosti izvoza oziroma uvoza, ki je osnova za izračun povprečne prodajne cene, ne omogočajo podrobnejše analize. Zato so te primerjave izmed vseh najmanj zanesljive. Za primerjave smo uporabili v izvozu cene drv, hlodovine iglavcev in bukve, pri uvozu pa še cene celuloznega lesa iglavcev in bukve³. Na ta način opredeljene

skupine so še preširoke in razlike v ceni niso utemeljene zgolj z boljšo kakovostjo, temveč tudi z različno sortimentacijo znotraj posamezne skupine (preglednica 7).

Preglednica 7: Povprečna cena (v USD/m³)

Vrsta lesa	Izvoz	Uvoz
drva	49,78	—
hlodovina iglavcev	86,39	—
hlodovina bukve	81,43	—
celuloza iglavcev	62,29	55,28
celuloza bukve	60,44	54,38

Primerjava doseženih povprečnih cen za te sortimente pokaže, da so izvozniki na tujem iztržili za les slabše kakovosti precej višje cene kot doma: za celulozni les iglavcev okoli 24% in za drva okoli 50% več. Po podatkih o doseženih vrednostih pri prodaji hlodovine pa kaže, da so to izvažali za enako ceno, kot bi jo dosegli na domačem trgu, če bi jo prodajali za nadaljnjo predelavo: za hlodovino iglavcev so iztržili 12,6% več, vendar so morali plačati 10% izvozno takso; hlodovino bukve pa so izvažali celo po nižji ceni, kot je veljala na domačem trgu, pa še 15% izvozno takso so plačali, če ni bil izvoz opravljen pred začetkom marca. Poleg tega, da na zunanjih trgih cena hlodovine trenutno pada (v Avstriji od decembra 1991 do avgusta 1992 za okoli 2,5%), je pri takšnem trgovanju potrebno upoštevati, da zunanji trgi zelo hitro odgovorijo na vsako spremembo v ponudbi. Povečana ponudba našega lesa sicer ne vpliva na padec cene lesa na njihovem notranjem trgu, pač pa naša razdrobljena in neorganizirana ponudba močno znižuje cene v medsebojnem trgovanju.

Povečan izvoz našega lesa, vsaj kar zadeva hlodovino, zagotovo ni spodbujala cene, dosežena v Avstriji ali Italiji. Razlog, da so se odločali za izvoz je lahko dvojen: možnost prodaje, če teh sortimentov doma

ni bilo mogoče prodati, ali boljši plačilni pogoji. Za ponudnike so boljši plačilni pogoji že, če so hlodovino dobili plačano v roku, krajšem od 60 dni, kaj šele, če so tujci bili pripravljene plačati takoj. Torej bi lahko pritrdili gozdarjem ali zasebnim lastnikom gozdov, ko poudarjajo, da bi raje prodajali doma, če bi imeli komu ali če bi predelovalci lesa hlodovino plačevali v sprejemljivih rokih.

Primerjava cen glede na regionalno usmerjenost ne pove veliko. Kaže, da za kakovostnejše vrste lesa (hlodovina) iztržimo višjo ceno v Avstriji, za izvoz manj kakovostnega lesa (drv) pa dosegamo višjo ceno v Italiji.

Ker so se kot izvozniki lesa letos na novo pojavila zasebna podjetja, je zanimiva tudi primerjava cen, ki so jih v izvozu dosegla družbena podjetja s cenami zasebnih podjetij (preglednica 8).

Preglednica 8: Povprečne cene (v USD/m³)

Vrsta lesa	Družbena podjetja	Zasebna podjetja
drva	53,07	44,85
hlodovina iglavcev	90,34	75,32
hlodovina bukve	85,44	62,71
celulozni les iglavcev	55,07	67,05
celulozni les bukve	65,65	54,05

Praviloma zasebna podjetja iztržijo nižjo ceno, kar glede na način trgovanja niti ne preseneča. Vendar ni možno zanesljivo trditi, da gre v obeh primerih za enak način oblikovanja izvozne cene. O zasebni trgovini lesa s tujimi partnerji namreč premalo vemo.

SKLEPI

Ne glede na možne napake v podatkih, lahko na osnovi opravljene analize sklenemo nekaj ugotovitev.

Nestalne razmere in nered na tržišču lesa so predvsem posledice brezzakonja ali nespoštovanja že sprejete zakonodaje. Učinkovito delovanje tržišča lahko pričakujemo šele, ko bodo urejene razmere pri gospodarjenju z gozdom, ko bo sprejeta in spoštovana zakonodaja, ko bo vzpostavljena pravna, davčna in finančna disciplina.

Skupni izvoz lesa je v letošnjih sedmih

³ Povprečna cena je izračunana samo za sortimente, pri katerih velikost pojava opravičuje izračun povprečij. Ekstremne individualne vrednosti so izključene. Vrednosti in cene so prikazane v US dolarjih. Za preračun v SIT je uporabljena povprečna vrednost dolarja, izračunana iz mesečnih povprečij I-VI 92 (77,06).

mesecih enak izvozu v zadnjih treh letih. Tudi izvoz GG še ni bistveno večji, čeravno je verjetno, da do konca leta bo. Zaskrbljujoče pri tem izvozu je, da je bil v preteklosti del lesa, ki smo ga izvozili, očitno tujega porekla, letos pa ga nadomešča les iz domačih gozdov.

Struktura izvoza je neustrezna. Izvažamo največ kakovostni les: bukovo hlodovino in hlodovino iglavcev. Nadomeščanje uvoza z izvozom ni možno, ker gre za različno strukturo sortimentov. Uvažamo domala izključno drva in celulozni les.

Naša najpomembnejša zunanjetrgovinska partnerja sta Avstrija in Italija, kamor

izvažamo kar 99% vsega lesa. Zato bi kazalo v prihodnje raziskati zlasti ti dve tržišči.

Dobro četrtino vsega izvoza so opravila zasebna podjetja, ki se s takšno prodajo praviloma ukvarjajo sporadično, in zato ne poznajo ali slabo poznajo tako blago, ki ga prodajajo, kot tudi tržišče, kamor izvažajo.

Povprečne cene, ki jih dosegamo v izvozu, kažejo, da cene niso niti edina niti najpomembnejša spodbuda. Nekatere kakovostne vrste lesa izvažamo za enako ali celo nižjo ceno, kot bi jo dosegli na domačem trgu. Izvažamo zato, da prodamo in da prodani les dobimo čimprej plačan.

GDK: 686.3:902

Izgradnja prometnega omrežja v gozdovih Kamniške Bistrice v obdobju od leta 1831 do 1991

Tomaz KOČAR*

Območje gozdov gozdnogospodarske enote Kamniške Bistrice, danes družbenih gozdov, s katerimi upravlja Gozdno gospodarstvo Ljubljana, se po velikosti in obsegu bistveno ne razlikuje ali pa zelo malo od območja, ki ga je upravljala in z njim gospodarila Kamniška meščanska korporacija v 60 letih 19. stoletja pa vse tja do začetka 2. svetovne vojne, pred tem pa mesto Kamnik. Danes obsega ta enota okrog 3500 ha gozdov, od katerih pa je le polovica uvrščenih v kategorijo lesnoproizvodnih gozdov (gospodarskih), druga polovica pa je uvrščena v kategorijo varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom za znanstveno proučevanje. Vzrok za to razdelitev je predvsem v reliefu, ki je izoblikovan na tem območju. To je alpski svet s strmimi bregovi, ozkimi dolinami, številnimi jarki in močno skalovit tudi na prostoru, ki ga povsem pokriva gozd. Na površinah, ki so izločene kot varovalni gozdovi, oziroma kot gozdovi s posebnim namenom, prevladu-

jejo torej ekstremne rastiščne razmere, katerim se mora človek prilagoditi s svojim delovanjem, sicer bi si načrtno uničeval okolje, kar sicer marsikje počenja. Zakon o gozdovih iz leta 1985 prepoveduje kakršnokoli gospodarjenje v gozdovih s posebnim namenom, ki so namenjeni znanstvenemu proučevanju, v varovalnih gozdovih pa dopušča le izkoriščanje – posek t. i. slučajnih pripadkov (sušice, snegolomi, vetrolomi ipd.) seveda le, če pri tem niso ogrožene varovalne funkcije teh gozdov.

Obravnane gozdove so izkoriščali že v davni preteklosti. Seveda je bilo to gospodarjenje brez načrtov, stihijsko, kot so pač narekemale potrebe. Šele ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja (obdobje vladanja Marije Terezije in sina Jožefa II. ter pozneje Franca I. in njegovih naslednikov) začnejo gospodariti s temi gozdovi sprva z enostavnimi načrti, če jih smemo tako imenovati (navodila za gospodarjenje), pozneje ob koncu 19. stoletja pa že s »pravimi« gozdnogospodarskimi načrti (1888). Potrebe po lesu so rastle (npr. fužine: od 18. do sredine 19. stoletja, nato smodnišnica idr.)

* T. K., dipl. inž. gozd., Gozdno gospodarstvo Ljubljana, 61000 Ljubljana, Tržaška 2, Slovenija